

κεφάλαιο

Δ'

Τα Χαρακτηριστικά και η Λειτουργία
των Προνοιακών Υπηρεσιών στην Ελλάδα

4.1 Γενικά

Η κοινωνική πρόνοια πραγματοποιεί τους σκοπούς της μέσα από οργανωμένους φορείς που ονομάζονται **υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας** ή κοινωνικές υπηρεσίες. Το σύνολο αυτών των υπηρεσιών συγκροτούν τον **Τομέα Πρόνοιας**.

Το βασικό χαρακτηριστικό τους είναι ότι προετοιμάζουν, προωθούν και παρέχουν υπηρεσίες που ικανοποιούν τις **κοινωνικές ανάγκες** προσώπων, ομάδων ή κοινοτήτων οι οποίες και συνιστούν τους στόχους της κοινωνικής πρόνοιας μέσα από αρχές, στάσεις και μεθόδους που διέπονται από σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα.

Ο προσανατολισμός των υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας είναι «ανθρωποκεντρικός», δηλαδή, εστιάζεται το ενδιαφέρον και η δράση τους στην ικανοποίηση των ανθρώπινων αναγκών και στην ανθρώπινη ευημερία. Οι ανάγκες εξειδικεύονται όπως βιώνονται από το πρόσωπο, την ομάδα ή την κοινότητα κάθε στιγμή και κάτω από τις εκάστοτε συγκεκριμένες συνθήκες και προωθούνται υπηρεσίες που σέβονται την αξιοπρέπεια και την αυτοδιάθεση τους.

Η σύνθεση του προσωπικού των υπηρεσιών πρόνοιας πρέπει να είναι διεπιστημονική, με έμφαση σε εξειδικεύσεις των κοινωνικών και ανθρωπιστικών επιστημών, να διέπονται από ανθρωπιστικές στάσεις και αυστηρό επαγγελματικό και δεοντολογικό κώδικα. Η **κοινωνική εργασία** αποτελεί τον κύριο επιστημονικό κλάδο παροχής των υπηρεσιών πρόνοιας ατομικής και κοινωνικής στήριξης.

Αρχικά οι υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας διακρίνονται με βάση τον τύπο του φορέα που δραστηριοποιούνται, και διακρίνονται σε «πρωτογενείς» και «δευτερογενείς». **Πρωτογενής**, είναι η υπηρεσία πρόνοιας που δραστηριοποιείται σε φορείς που έχουν ως αποκλειστικό ή κύριο σκοπό το αντικείμενο της Κοινωνικής Πρόνοιας. Για παράδειγμα, πρωτογενής υπηρεσία είναι το Κέντρο Βρεφών «Η ΜΗΤΕΡΑ» που έχει ως αποκλειστικό σκοπό την παροχή υπηρεσιών πρόνοιας για την πρόληψη, αντιμετώπιση και την αποκατάσταση των κοινωνικών προβλημάτων του παιδιού και της ανύπαντρης μητέρας.

Δευτερογενής, είναι η υπηρεσία πρόνοιας που δραστηριοποιείται στο πλαίσιο ενός φορέα με σκοπό και αντικείμενο άλλου τομέα δράσης από την πρόνοια. Για παράδειγμα, δευτερογενής υπηρεσία πρόνοιας είναι η κοινωνική υπηρεσία του νοσοκομείου, όπου πρωταρχικός σκοπός του φορέα είναι η θεραπεία της ασθένειας και η αποκατάσταση της υγείας όπου επικεντρώνεται η συμβολή όλων των υπηρεσιών που δραστηριοποιούνται στο νοσοκομείο.

Αυτή η διάκριση γίνεται μόνο για τις θεωρητικές ανάγκες οργανωτικής προσέγγισης ή ταξινόμησης του θέματος και δεν αποκλείει τους ενδιαμέσους τύπους υπηρεσιών είτε αυτές είναι **μεικτές**, είτε **πολυδύναμες**, που δημιουργούνται για να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά ειδικές κοινωνικές ανάγκες.

Επιπλέον μία άλλη διάκριση των υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας, με βάση την μεθοδολογία παροχής των υπηρεσιών, είναι μεταξύ των «κλειστών» και «ανοικτών» προγραμμάτων. Στις **κλειστές υπηρεσίες πρόνοιας**, οι εξυπηρετούμενοι απομακρύνονται από το φυσικό τους περιβάλλον για να τους παρασχεθούν οι αναγκαίες υπηρεσίες φροντίδας. Προσωρινά ή μόνιμα διαμένουν στους ειδικούς προστατευμένους χώρους της εκάστοτε υπηρεσίας, μέχρι να ολοκληρωθεί η αποκατάσταση των προβλημάτων, είτε αυτά οφείλονται στο άτομο είτε στο περιβάλλον του (για παράδειγμα, κλειστές υπηρεσίες είναι: οι παιδοπόλεις ή τα ιδρύματα χρονίων παθήσεων). Οι κλειστές υπηρεσίες παρέχουν συνήθως ιδρυματική ή θεραπευτική βοήθεια η οποία ανταποκρίνεται περισσότερο στον όρο «περίθαλψη».

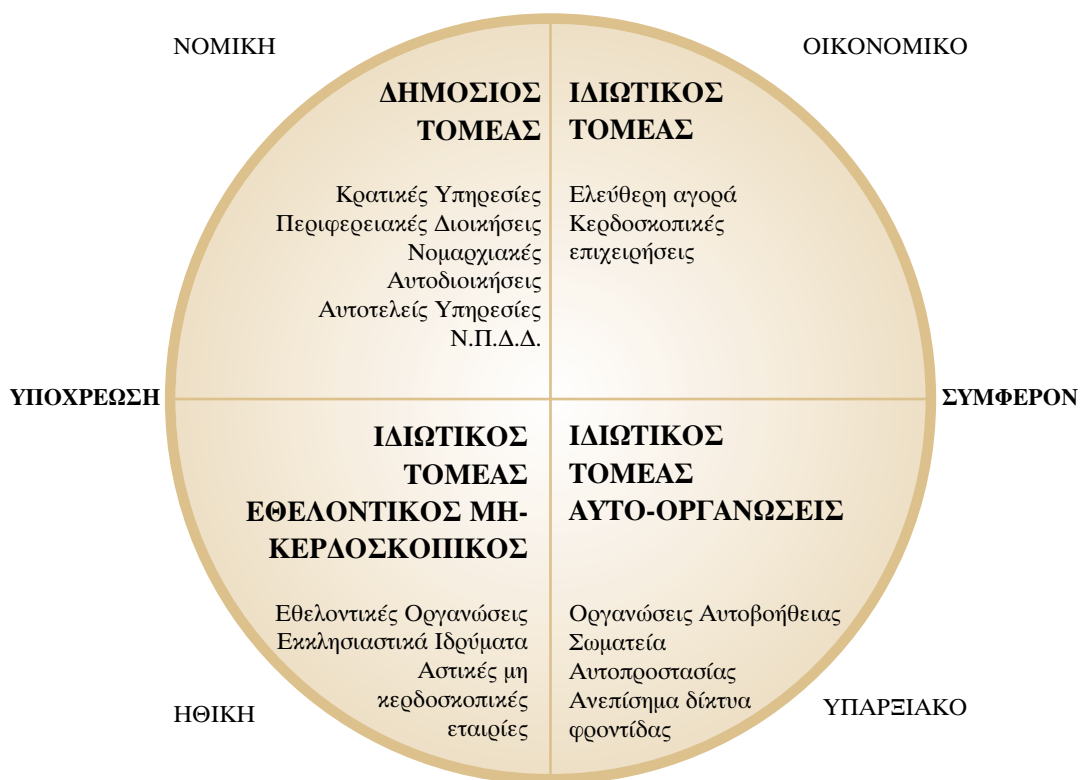
Αντίθετα, οι **ανοικτές υπηρεσίες πρόνοιας** παρέχουν τις υπηρεσίες τους στο σπίτι ή σε χώρο πλησίον της περιοχής τους. Οι εξυπηρετούμενοι επιστρέφουν στο φυσικό τους χώρο, αφού λάβουν τις απαραίτητες υπηρεσίες ή ικανοποιήσουν συγκεκριμένες ανάγκες (για παράδειγμα, ανοικτές υπηρεσίες είναι: τα ΚΑΠΗ ή τα Κέντρα Ημερήσιας Φροντίδας ή οι Παιδικοί Σταθμοί). Οι ανοικτές υπηρεσίες πρόνοιας παρέχουν ευρύτερο φάσμα υπηρεσιών από ότι οι κλειστές υπηρεσίες και εμπεριέχουν τις έννοιες ενημέρωση και πρόληψη, έννοιες που ανταποκρίνονται περισσότερο στον όρο «φροντίδα».

Οι κανόνες λειτουργίας των υπηρεσιών πρόνοιας ρυθμίζονται από νόμους του Κράτους, σε συνδυασμό με τη νομική τους υπόσταση και οι δραστηριότητές τους από τις προτεραιότητες της εφαρμοζόμενης κοινωνικής πολιτικής. Στο σχεδιάγραμμα 4.1 παρουσιάζεται το ευρύτερο περιβάλλον του Τομέα Κοινωνικής Πρόνοιας, το οποίο περιγράφεται αναλυτικά στο παρόν κεφάλαιο.

ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ Νο.4.1

ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΤΩΝ ΤΟΜΕΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΕΠΙΣΗΜΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΑΤΥΠΟ ΔΙΚΤΥΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΦΡΟΝΤΙΔΑΣ

4.2 Νομική Υπόσταση Υπηρεσιών Πρόνοιας

Οι υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας διαχωρίζονται σύμφωνα με την νομική τους υπόσταση σε «Δημόσιες» και «Ιδιωτικές». Δημόσιες, είναι οι υπηρεσίες που ανήκουν στο Κράτος, δηλαδή ιδρύονται με πρωτοβουλία και αποφάσεις των κρατικών φορέων (Κοινοβούλιο, Υπουργικό Συμβούλιο, Υπουργεία, κλπ.) και οι λειτουργίες τους ρυθμίζονται από τους κανόνες του Δημόσιου Δίκαιου. **Ιδιωτικές**, είναι αντίστοιχα οι υπηρεσίες που δημιουργούνται με πρωτοβουλία των ιδιωτών και οι λειτουργίες τους ρυθμίζονται από τους νόμους του Ιδιωτικού Δίκαιου.

Οι δημόσιες υπηρεσίες πρόνοιας υλοποιούν τις επιταγές του Συντάγματος της Χώρας για κοινωνική προστασία και φροντίδα των πολιτών, όπως αυτές εκτιμούνται, αναλύονται και εξειδικεύονται από τα αρμόδια κρατικά όργανα και φορείς.

Συγκεκριμένα το Σύνταγμα της Ελλάδας στο άρθρο 21 προβλέπει:

1. *Η οικογένεια, ως θεμέλιο της συντήρησης και προαγωγής του Έθνους, καθώς και ο γάμος, η μητρότητα και η παιδική ηλικία τελούν υπό την προστασία του Κράτους.*
2. *Πολύτεκνες οικογένειες, ανάπηροι πολέμου και ειρηνικής περιόδου, θύματα πολέμου, χήρες και ορφανά εκείνων που έπεσαν στον πόλεμο, καθώς και όσοι πάσχουν από ανίατη σωματική ή πνευματική νόσο έχουν δικαίωμα ειδικής φροντίδας από το Κράτος.*
3. *Το Κράτος μεριμνά για την υγεία των πολιτών και παίρνει ειδικά μέτρα για την προστασία της νεότητας, του γήρατος, της αναπηρίας και για την περιθαλψη των απόρων.*
4. *Η απόκτηση κατοικίας από αυτούς που την στερούνται ή που στεγάζονται ανεπαρκώς αποτελεί αντικείμενο ειδικής φροντίδας του Κράτους.*
5. *Ο σχεδιασμός και η εφαρμογή δημογραφικής πολιτικής, καθώς και η λήψη όλων των αναγκαίων μέτρων αποτελεί υποχρέωση του Κράτους.*
6. *Τα άτομα με αναπηρίες έχουν δικαίωμα να απολαμβάνουν μέτρων που εξασφαλίζουν την αυτονομία, την επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή τους στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας.*

Οι υπηρεσίες του δημοσίου συνήθως παρέχονται δωρεάν προς τους πολίτες.

Οι ιδιωτικές υπηρεσίες πρόνοιας δημιουργούνται από ιδιώτες πολίτες είτε για βιοποριστικούς λόγους (οι υπηρεσίες παρέχονται με αμοιβή), είτε για να εκφράσουν την κοινωνική τους αλληλεγγύη και να προσφέρουν εθελοντικές υπηρεσίες. Στο κόστος της υπηρεσίας συμμετέχουν και οι οργανισμοί κοινωνικής ασφάλισης σε αρκετές περιπτώσεις. Προωθούν με το έργο τους σκοπούς κοινωνικής πρόνοιας και ελέγχονται από αρμόδια κρατικά όργανα.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Ο προσανατολισμός των υπηρεσιών πρόνοιας είναι ανθρωποκεντρικός, σχεδιάζει, μελετάει και παρέχει υπηρεσίες που ικανοποιούν τις ανθρώπινες ανάγκες. Οι υπηρεσίες πρόνοιας παρέχονται με βάση τις αρχές και το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Διακρίνονται 1) ως προς το κυρίως αντικείμενο του πλαισίου δραστηριοποίησης σε πρωτογενείς και δευτερογενείς 2) ως προς την μορφή των υπηρεσιών που παρέχουν, σε κλειστές και ανοικτές, και 3) ως προς την νομική τους υπόσταση, σε δημόσιες και ιδιωτικές υπηρεσίες και διέπονται από το αντίστοιχο δίκαιο.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποια είναι τα κυρίαρχα χαρακτηριστικά των υπηρεσιών πρόνοιας;
2. Δώστε ένα παράδειγμα δευτερογενούς υπηρεσίας πρόνοιας και αιτιολογείστε το χαρακτηρισμό.
3. Δώστε ένα παράδειγμα κλειστής υπηρεσίας πρόνοιας και αιτιολογείστε το χαρακτηρισμό.
4. Ποιες υπηρεσίες πρόνοιας καλούνται δημόσιες;
5. Τι προβλέπει το Σύνταγμα της Ελλάδας στο άρθρο 21 για τα άτομα με αναπηρίες;

4.3 Δημόσιες Υπηρεσίες Κοινωνικής Πρόνοιας

Οι δημόσιες υπηρεσίες του Τομέα Κοινωνικής Πρόνοιας αναπτύσσονται στις διοικητικές βαθμίδες σύμφωνα με το κλασσικό γενικό μοντέλο της δημόσιας διοίκησης που ακολουθεί η Χώρα μας.

Διοικητική διάρθρωση δημόσιων υπηρεσιών πρόνοιας:

1. Κεντρικές επιτελικές υπηρεσίες
2. Περιφερειακές υπηρεσίες
3. Αποκεντρωμένες αυτοτελείς υπηρεσίες
4. Υπηρεσίες Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης και
5. Υπηρεσίες Τοπικής Αυτοδιοίκησης

4.3.1 Κεντρικές επιτελικές υπηρεσίες

Επιτελικές υπηρεσίες αποτελούν οι υπηρεσίες των Υπουργείων. Στις επιτελικές αρμοδιότητες του Υπουργείου που ανήκει ο Τομέας της Κοινωνικής Πρόνοιας περιλαμβάνονται, ο σχεδιασμός και η χρηματοδότηση των αναγκαίων μέτρων, προγραμμάτων και υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας για την κοινωνική προστασία και φροντίδα των πολιτών καθώς και ο έλεγχος της ποιότητας και η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητάς τους.

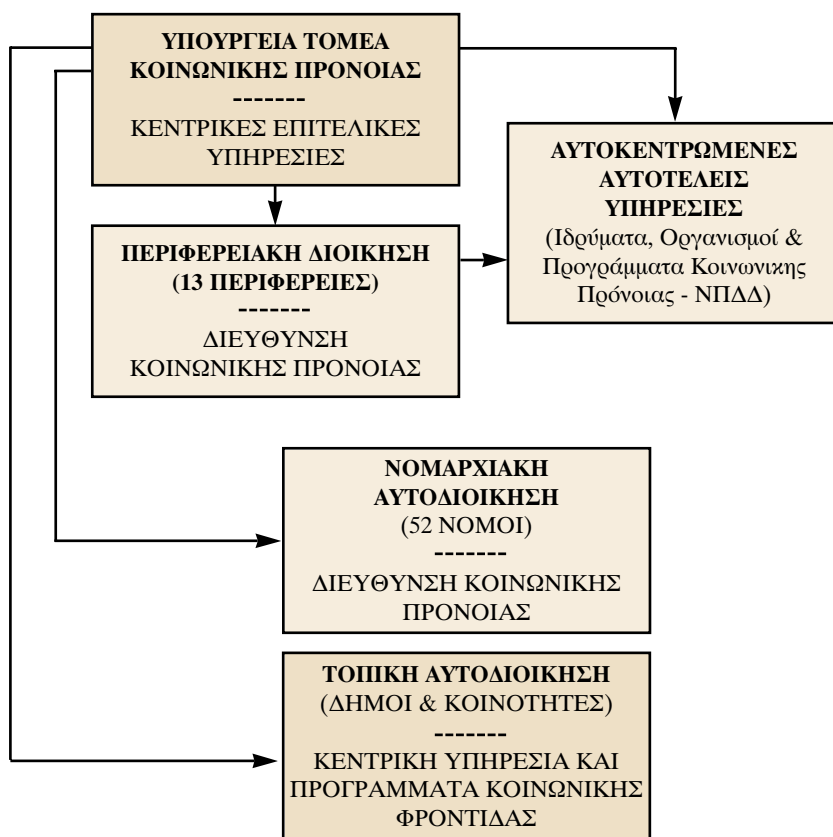
Επίσης, έχει την αρμοδιότητα της ανάπτυξης και του συντονισμού των εθελοντικών φορέων, όπως και τον καθορισμό και έλεγχο των προδιαγραφών λειτουργίας των ιδιωτικών υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας.

Το Υπουργείο συγκροτείται από τις κεντρικές υπηρεσίες που υλοποιούν τις επιτελικές αρμοδιότητες. Οι κεντρικές υπηρεσίες του Υπουργείου συνδέονται με τις Διευθύνσεις Κοινωνικής Πρόνοιας που εμπεριέχονται στις Περιφερειακές Διοικήσεις και προωθούν το έργο του Υπουργείου, και με τις αυτοτελείς αποκεντρωμένες υπηρεσίες παροχής υπηρεσιών πρόνοιας στους πολίτες (οργανισμούς, ιδρύματα, προγράμματα κοινωνικής πρόνοιας, κ.ά.) που παρέχουν εξειδικευμένες υπηρεσίες πρόνοιας και εποπτεύονται από το Υπουργείο και τις Περιφερειακές Διοικήσεις. Επίσης συνεργάζονται με τις υπηρεσίες Πρόνοιας της Νομαρχιακής και Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Στο σχεδιάγραμμα 4.2 παρουσιάζεται η σχηματική αποτύπωση της δομής των δημόσιων υπηρεσιών πρόνοιας.

Από το σχεδιάγραμμα είναι εμφανές ότι η υπάρχουσα δομή των υπηρεσιών πρόνοιας, δεν αποτελεί σύστημα κοινωνικής προστασίας. Απουσιάζουν τα βασικά στοιχεία που συνθέτουν ένα σύστημα, όπως τα ενιαία χαρακτηριστικά διάκρισης των επιπέδων των παρεχομένων υπηρεσιών ως προς τους στόχους, την μεθοδολογία και την αντιστοίχιση με την ταξινόμηση των κοινωνικών αναγκών των εξυπηρετούμενων. Οι αυτοτελείς υπηρεσίες είναι τυχαία αναπτυγμένες χωροταξικά και η Τοπική Αυτοδιοίκηση δεν διαθέτει επί το πλείστον υπηρεσίες πρόνοιας.

ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ Νο.4.2

ΣΧΗΜΑΤΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

Επίσης, δεν είναι προσδιορισμένα τα ενιαία κριτήρια παροχής των υπηρεσιών, τα δικαιώματα των εξυπηρετούμενων και ο τρόπος ελέγχου και αξιολόγησης. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την δημιουργία κοινωνικών ανισοτήτων που ενισχύονται από την χωρίς σχεδιασμό συγκεντρωτική χωροταξική ανάπτυξη των υπηρεσιών, τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας τους και τις διαφορές ποιοτικής στελέχωσης και υποδομής.

4.3.2 Περιφερειακές υπηρεσίες

Οι Περιφερειακές Διοικήσεις είναι η επόμενη διοικητική βαθμίδα των δημοσίων υπηρεσιών και αποτελούν τις περιφερειακά αποκεντρωμένες υπηρεσίες των Υπουργείων. Η Χώρα μας, σύμφωνα με τις υπάρχουσες νομοθετικές διατάξεις, διαιρείται χωροταξικά σε δεκατρείς Περιφέρειες όπου λειτουργούν αντίστοιχες Περιφερειακές Διοικήσεις.

Οι Περιφερειακές Διοικήσεις συγκροτούνται από υπηρεσίες που αντιστοιχούν σε όλους τους τομείς δράσης του δημόσιου τομέα και έχουν αρμοδιότητα την προώθηση του έργου τους στο γεωγραφικό χώρο ευθύνης τους, όπως και την εποπτεία των αποκεντρωμένων μονάδων τους.

Σε κάθε Περιφερειακή Διοίκηση προβλέπεται Διεύθυνση Κοινωνικής Πρόνοιας που πρέπει να προωθεί το έργο του αντίστοιχου Υπουργείου και να εποπτεύει τη δράση και λειτουργία των αποκεντρωμένων αυτοτελών υπηρεσιών Κοινωνικής Πρόνοιας του δημόσιου τομέα που δραστηριοποιούνται στα όρια της Περιφέρειας τους.

4.3.3 Αποκεντρωμένες αυτοτελείς υπηρεσίες

Ο δημόσιος Τομέας Κοινωνικής Πρόνοιας, προκειμένου να παρέχει υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας στους πολίτες, υποχρεώθηκε να δημιουργήσει αποκεντρωμένες αυτοτελείς υπηρεσίες σαν συνέπεια της μη ολοκλήρωσης της περιφερειακής ανάπτυξης του πρώτου και δεύτερου βαθμού αυτοδιοίκησης, ώστε οι υπηρεσίες αυτές να αναλάβουν τις αντίστοιχες αρμοδιότητες.

Έτσι, συστάθηκαν και λειτουργούν δημόσιες αυτοτελείς αποκεντρωμένες υπηρεσίες παροχής υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας κυρίως, με την νομική υπόσταση Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ) ή άλλων Νομικών Προσώπων του ευρύτερου Δημόσιου Τομέα.

Είναι διασπαρμένες τυχαία, χωρίς ενιαίο εθνικό σχεδιασμό, σε διάφορους Νομούς με μεγαλύτερη συγκέντρωση στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη. Έχουν

διαφορετικό μέγεθος, και εμβέλεια και δεν καλύπτουν όλα τα αντικείμενα της πρόνοιας. Παράδειγμα, είναι ο Εθνικός Οργανισμός Κοινωνικής Φροντίδας (ΕΟΚΦ) που διαθέτει υπηρεσίες σε ορισμένα μέρη της Ελλάδος και κυρίως σε: Αθήνα, Θεσσαλονίκη και Ανατολική Μακεδονία και Θράκη, με διαφορετικά αντικείμενα (ιδρυματική προστασία παιδιών, συμβουλευτική οικογένειας, υιοθεσίες, ιδρυματική φροντίδα αναπήρων, ιδρύματα χρόνιων παθήσεων κ.ά.), το Κέντρο Εκπαίδευσης και Αποκατάστασης Τυφλών (ΚΕΑΤ) στην Αθήνα, το Εθνικό Ίδρυμα Προστασίας Κωφών (ΕΙΠΚ) στην Αθήνα, στη Θεσσαλονίκη και στην Πάτρα κ.ά.

Οι υπηρεσίες αυτές εποπτεύονται άμεσα από το Υπουργείο Πρόνοιας και έμμεσα από τις Περιφερειακές Διοικήσεις. Στην προοπτική ολοκλήρωσης της αποκέντρωσης του δημόσιου τομέα σταδιακά οι υπηρεσίες αυτές εντάσσονται στον πρώτο και δεύτερο βαθμό τοπικής αυτοδιοίκησης, ανάλογα με το αντικείμενο των παρεχομένων υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας. Για παράδειγμα, η σταδιακή ένταξη των Βρεφονηπιακών Σταθμών του Υπουργείου στους Δήμους.

4.3.4 Υπηρεσίες Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης

Οι υπηρεσίες της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης (Ν.Α.) αποτελούν το δεύτερο βαθμό αυτοδιοικούμενου δημόσιου τομέα. Ο Νομάρχης και τα μέλη του Νομαρχιακού Συμβουλίου εκλέγονται από τους πολίτες κάθε Νομού με τετραετή θητεία. Με βάση τις κείμενες νομοθετικές διατάξεις στη χώρα μας έχουν συγκροτηθεί διοικητικά και χωροταξικά πενήντα δύο Νομαρχίες.

Η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση έχει έδρα την πρωτεύουσα του αντίστοιχου Νομού και διαθέτει υπηρεσίες που αντιστοιχούν σε όλους τους τομείς του δημοσίου. Σε κάθε Νομαρχία λειτουργεί Διεύθυνση ή Τμήμα Κοινωνικής Πρόνοιας που έχει την ευθύνη υλοποίησης των προγραμμάτων κοινωνικής πρόνοιας σύμφωνα με τις αρμοδιότητες που έχουν οριστεί με αντίστοιχες νομοθετικές διατάξεις.

Οι Νομαρχιακές υπηρεσίες πρόνοιας εφαρμόζουν ποικίλες προσεγγίσεις και διάφορα προγράμματα κοινωνικής προστασίας και φροντίδας, όπως: παροχή επιδομάτων εκτάκτων κοινωνικών αναγκών, δωρεάν ιατροφαρμακευτική και νοσοκομειακή φροντίδα στους οικονομικά αδυνάτους, κοινωνική εργασία σε όσους αντιμετωπίζουν κοινωνικά προβλήματα και τέλος εποπτεία και έλεγχο στις υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας του ιδιωτικού τομέα στα όρια του νομού τους.

Η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση κληρονόμησε τις υπηρεσίες πρόνοιας που παρέχει από τις αρμοδιότητες της κεντρικής διοίκησης. Συνεχίζει να παρέχει τις ίδιες

υπηρεσίες με τις ίδιες γραφειοκρατικές διαδικασίες και με τεράστιες ελλείψεις επισημονικών στελεχών πρόνοιας. Εκκρεμεί ο προσδιορισμός και η μεταφορά των αρμοδιοτήτων και των πόρων από την κεντρική διοίκηση προς την Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση.

Σε ένα ενιαίο ολοκληρωμένο εθνικό σύστημα Πρόνοιας, πρέπει να ανατεθεί στις Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις η δευτεροβάθμια κοινωνική πρόνοια η οποία συμπεριλαμβάνει κυρίως την προστασία σε ειδικό ή προστατευμένο περιβάλλον εκτός σπιτιού (ιδρυματική φροντίδα), αντιμετώπιση εκτάκτων καταστάσεων, οικονομικές παροχές και συντονισμός, έλεγχος, εποπτεία, αξιολόγηση και χρηματοδότηση των υπηρεσιών πρόνοιας του νομού.

4.3.5 Υπηρεσίες Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση αποτελεί τον πρώτο βαθμό του αυτοδιοικούμενου δημόσιου τομέα. Οι Δήμοι αποτελούν τον πλέον αποκεντρωμένο θεσμό της δημόσιας διοίκησης. Όπως στην Νομαρχιακή έτσι και στην Τοπική Αυτοδιοίκηση, ο Δήμαρχος και τα μέλη του Δημοτικού Συμβουλίου εκλέγονται από τους πολίτες του Δήμου.

Αρκετοί Δήμοι έχουν συστήσει Κεντρική Κοινωνική Υπηρεσία που συντονίζει τη λειτουργία των υπηρεσιών και προγραμμάτων κοινωνικής πρόνοιας του Δήμου και παρέχει υπηρεσίες στους δημότες που αντιμετωπίζουν κοινωνικά προβλήματα.

Οι Δημοτικές υπηρεσίες πρόνοιας εφαρμόζουν διάφορα προγράμματα κοινωνικής φροντίδας για τους δημότες τους. Τέτοιες υπηρεσίες είναι οι Βρεφονηπιακοί Σταθμοί, τα Κέντρα Ανοικτής Περίθαλψης Ηλικιωμένων (ΚΑΠΗ), τα Συμβουλευτικά Κέντρα Οικογένειας και Παιδιού, τα Κέντρα Ημερήσιας Φροντίδας για συγκεκριμένες ομάδες πληθυσμού, κ.ά. Η Τοπική Αυτοδιοίκηση, με την αμεσότητα με τον πολίτη, αποτελεί το καταλληλότερο επίπεδο ανάπτυξης και έκφρασης των πρωτοβουλιών του εθελοντισμού και της κοινωνικής αλληλεγγύης.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Οι κεντρικές υπηρεσίες του Υπουργείου Πρόνοιας έχουν την αρμοδιότητα διαμόρφωσης της αναγκαίας πολιτικής για την πρόνοια, το σχεδιασμό, τη μελέτη και την προώθηση μέτρων, υπηρεσιών και προγραμμάτων πρόληψης, θεραπείας και αποκατάστασης κοινωνικών προβλημάτων, καθώς και τη παρακολούθηση, το συντονισμό και την εποπτεία των υπηρεσιών πρόνοιας όλων των φορέων. Οι Περιφερειακές Διοικήσεις προωθούν την πολιτική του Υπουργείου σε γεωγραφικό επίπεδο περιφέρειας. Οι αυτοτελείς αποκεντρωμένες δημόσιες υπηρεσίες πρόνοιας παρέχουν εξειδικευμένες υπηρεσίες πρόνοιας και εποπτεύονται από τις κεντρικές υπηρεσίες. Η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση συνεχίζει να παρέχει τις παραδοσιακές υπηρεσίες πρόνοιας που περιορίζονται σε επιδοματική πολιτική και υγειονομική κάλυψη ανασφάλιστων πολιτών. Η Τοπική Αυτοδιοίκηση δεν έχει αποκλειστικές αρμοδιότητες παροχής υπηρεσιών πρόνοιας και περιορίζεται η δράση της λόγω έλλειψης πόρων και ολοκληρωμένου εθνικού συστήματος πρόνοιας.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποιες είναι οι κύριες αρμοδιότητες των κεντρικών επιτελικών υπηρεσιών πρόνοιας;
2. Γράψτε τρία παραδείγματα αυτοτελών αποκεντρωμένων δημοσίων υπηρεσιών πρόνοιας και το φορέα που τις εποπτεύει άμεσα.
3. Περιγράψτε τα κύρια προγράμματα πρόνοιας που εφαρμόζουν οι υπηρεσίες πρόνοιας της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης.
4. Γράψτε τρία προγράμματα πρόνοιας που συνήθως εφαρμόζουν οι υπηρεσίες πρόνοιας της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.
5. Αναλύστε τους λόγους που δεν αναπτύχθηκαν ικανοποιητικά οι υπηρεσίες πρόνοιας στην Τοπική Αυτοδιοίκηση.

4.4 Υπηρεσίες Κοινωνικής Πρόνοιας στον Ιδιωτικό Τομέα

Ο ιδιωτικός τομέας της κοινωνικής πρόνοιας περιλαμβάνει κάθε δραστηριότητα που οργανώνεται από ιδιώτες και στοχεύει στην παροχή υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας. Η αρχική διάκριση μεταξύ των υπηρεσιών πρόνοιας του ιδιωτικού τομέα σχετίζεται με την ύπαρξη ή όχι του οικονομικού κέρδους μεταξύ των σκοπών του φορέα. Έτσι, κατ' αρχήν, οι υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας του ιδιωτικού τομέα διακρίνονται σε **κερδοσκοπικές** και **μη κερδοσκοπικές**, ιδιωτικές ή εθελοντικές υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας.

Όποιος επιθυμεί να δημιουργήσει μία ιδιωτική υπηρεσία κοινωνικής πρόνοιας ανεξαρτήτου σκοπού, πρέπει να ακολουθήσει τις παρακάτω διαδικασίες:

- Να ενημερωθεί για τις προβλεπόμενες ειδικές προϋποθέσεις ίδρυσης.
- Να εξασφαλίσει τις προβλεπόμενες κτιριακές εγκαταστάσεις και τον εξοπλισμό.
- Να καταθέσει τα δικαιολογητικά για την χορήγηση της άδειας ίδρυσης
- Να καταρτίσει κανονισμό λειτουργίας και οργανισμό με τις προβλεπόμενες ειδικότητες και θέσεις προσωπικού για να του χορηγηθεί η άδεια λειτουργίας

Οι προϋποθέσεις, όμως, διαφέρουν ως προς το περιεχόμενο ανάλογα με το είδος των παρεχομένων υπηρεσιών, δηλαδή, διαφορετικές κτιριολογικές εγκαταστάσεις, εξοπλισμός και προσωπικό απαιτούνται για την φροντίδα ηλικιωμένων από ό,τι για την φροντίδα εφήβων. Επίσης, διαφορετικές εγκαταστάσεις απαιτούνται για την εξυπηρέτηση ατόμων με κινητικές δυσκολίες, από ό,τι αυτών με κώφωση.

Οι καθαρά αμιγώς εθελοντικές οργανώσεις που παρέχουν εθελοντική εργασία μέσα από άλλους φορείς πρόνοιας ακολουθούν την διαδικασία της νομικής αναγνώρισης σωματείων.

4.4.1 Ιδιωτικές υπηρεσίες πρόνοιας κερδοσκοπικού χαρακτήρα

Οι κερδοσκοπικές ιδιωτικές υπηρεσίες πρόνοιας έχουν κοινά στοιχεία με τις επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα. Οι προϋποθέσεις σύστασης και λειτουργίας

τους ρυθμίζονται με πρότυπες προδιαγραφές και διαδικασίες που καταρτίζει το Υπουργείο του Τομέα της Κοινωνικής Πρόνοιας και περιέχονται σε νομοθετικές πράξεις. Αυτοί οι κανόνες εξειδικεύονται σε κάθε επιμέρους αντικείμενο και δραστηριότητα της κοινωνικής πρόνοιας.

Οι κερδοσκοπικές ιδιωτικές υπηρεσίες πρόνοιας ελέγχονται για την διαχείριση και τα οικονομικά τους από τις αρμόδιες υπηρεσίες οικονομικού του δημοσίου και για την τήρηση των προδιαγραφών από τις αρμόδιες υπηρεσίες πρόνοιας της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης που τους χορηγούν και την άδεια ίδρυσης και λειτουργίας.

4.4.2 Μη κερδοσκοπικές ιδιωτικές υπηρεσίες πρόνοιας εθελοντικού χαρακτήρα

Οι μη κερδοσκοπικές ιδιωτικές υπηρεσίες πρόνοιας δημιουργούνται από πρόσωπα ή ενώσεις με σκοπό την εθελοντική κοινωνική προσφορά. Διεθνώς αλλά και στη Χώρα μας τείνει να υιοθετηθεί ο όρος **μη κυβερνητικοί οργανισμοί** (ΜΚΟ) ως εξέλιξη του όρου μη κερδοσκοπικοί. Στο παρελθόν, χρησιμοποιήθηκαν κυρίως οι όροι «φιланθρωπικά ή ειδικώς ανεγνωρισμένα φιланθρωπικά σωματεία» και «κοινωνοφελή ιδρύματα» που εξακολουθούν να είναι σε χρήση. Τα πρόσωπα που συστήνουν και παρέχουν τις υπηρεσίες τους συνήθως δεν αμείβονται εκτός του προσωπικού με επαγγελματική σχέση εργασίας.

Τα **φιланθρωπικά σωματεία** αποτέλεσαν την κυριότερη μορφή οργάνωσης των εθελοντικών φορέων στη Χώρα μας. (Άρθρο 1, Ν.Δ.1111/72, «...τα Φιланθρωπικά Σωματεία αποτελούν μια ειδική κατηγορία σωματείων που επιδιώκουν την παροχή υλικής και ηθικής προστασίας ή αρωγής σε άτομα ή ομάδες ατόμων που βρίσκονται μόνιμα ή πρόσκαιρα σε κατάσταση αποδεδειγμένης ανάγκης»).

Οι **εθελοντικές οργανώσεις** και υπηρεσίες ταξινομούνται μεν λόγω της νομικής τους υπόστασης στον ιδιωτικό τομέα, αλλά από την λειτουργική άποψη, ο ρόλος που επιτελούν καλύπτει το χώρο μεταξύ των δημοσίων και των ιδιωτικών υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας (Άρθρο 1, Α.Ν.2039/39, «Κοινωνοφελής σκοπός κατά την έννοια του παρόντος νόμου είναι, κατ' αντίθεσιν προς τον ιδιωτικόν, πας κρατικός, θρησκευτικός ή φιланθρωπικός, εν γένει δ' επωφελής εις το κοινόν εν λόγω ή εν μέρει σκοπός»). Στις εθελοντικές υπηρεσίες συμπεριλαμβάνονται και οι υπηρεσίες πρόνοιας που παρέχουν τα εκκλησιαστικά ιδρύματα.

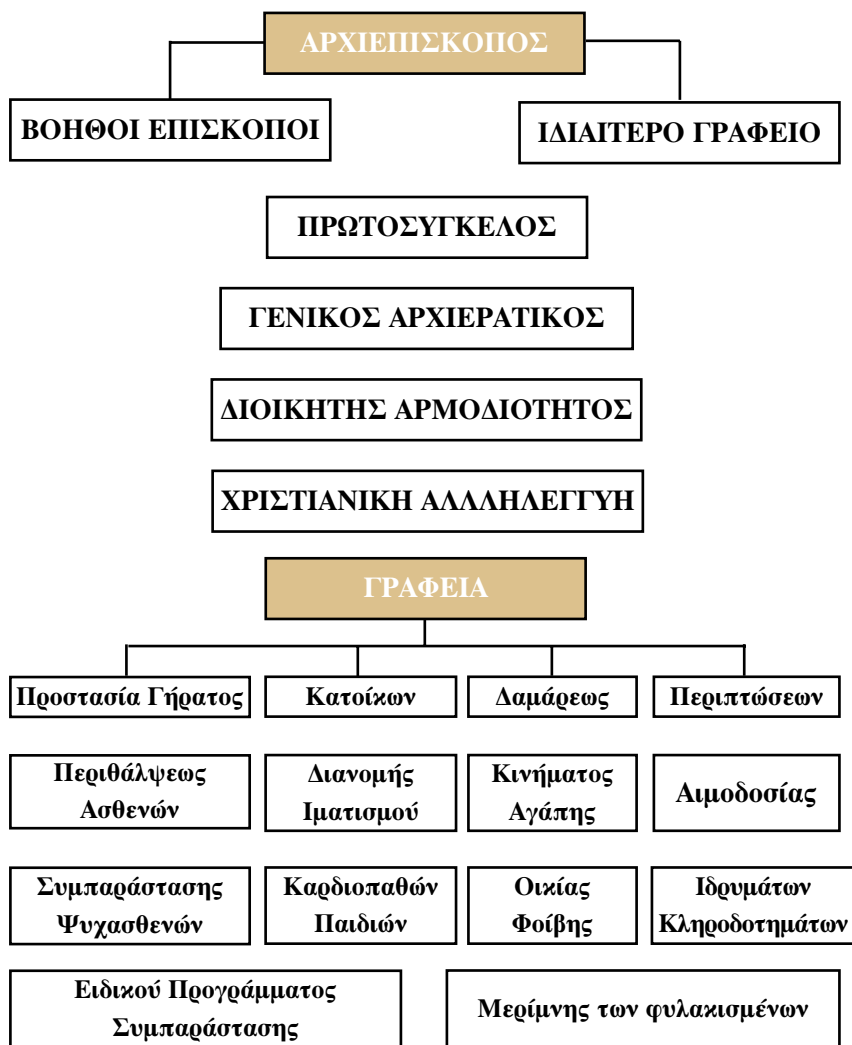
Σχεδόν σε όλες τις χώρες, αλλά σε διαφορετική έκταση, οι εθελοντικοί φορείς έχουν χρησιμοποιηθεί για να υλοποιήσουν προγράμματα κοινωνικής πολιτικής και ιδιαίτερα να παρέχουν υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας. Οι εθελοντικοί φορείς σε σχέση με τις κρατικές υπηρεσίες είναι περισσότερο ευέλικτοι γιατί δεν έχουν γραφειοκρατικούς μηχανισμούς, οι υπηρεσίες τους κοστίζουν λιγότερο γιατί δεν έχουν διοικητικό κόστος, προσθέτουν την εθελοντική εργασία και τις δωρεές στους πόρους, έχουν ευρύτερη κοινωνική αποδοχή γιατί παρέχουν τις υπηρεσίες τους εμπλουτισμένες με το κοινωνικό ενδιαφέρον και τα ανθρώπινα συναισθήματα των εθελοντών και έχουν μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα λόγω όλων των παραπάνω ευνοϊκών προϋποθέσεων.

Οι φορείς αυτοί μπορούν να έχουν τοπική ή εθνική εμβέλεια ανάλογα με τη δυναμικότητά τους, όπως επίσης τους δίδεται η δυνατότητα να λειτουργούν σαν εθνικά τμήματα ή επιτροπές Διεθνών Οργανισμών. Τέτοιο παράδειγμα είναι ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός, η UNICEF, κ.ά.

Οι εθελοντικοί φορείς δραστηριοποιούνται και παρέχουν κοινωνικό έργο με διάφορους τρόπους αλλά οι πλέον συνηθισμένοι τρόποι είναι δύο. Ο πρώτος τρόπος είναι αυτός που τα μέλη προσφέρουν εθελοντικά υπηρεσίες ενισχύοντας τη δράση και τα προγράμματα των υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας άλλων φορέων (κυρίως του δημοσίου) σύμφωνα με τις οδηγίες των αρμόδιων στελεχών αυτών των φορέων. Παράδειγμα αυτού είναι τα μέλη του συλλόγου φίλων των ηλικιωμένων «Ο ΣΑΜΑ-ΡΕΙΤΗΣ» προσφέρουν περιοδικά συντροφιά στους ηλικιωμένους του δημόσιου Γηροκομείου ή στα μέλη του ΚΑΠΗ της περιοχής τους με κινητικές δυσκολίες

Ο δεύτερος τρόπος είναι αυτός που ο εθελοντικός φορέας σχεδιάζει, οργανώνει και παρέχει συγκεκριμένου είδους υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας στους ενδιαφερομένους σύμφωνα με τις προδιαγραφές που προβλέπονται (κτιριολογικές, υποδομών, εξοπλισμού, στελέχωσης, κ.ά.). Για παράδειγμα, η Ελληνική Εταιρεία Προστασίας και Αποκατάστασης Αναπήρων Παίδων – ΕΛΕΠΑΠ, παρέχει υπηρεσίες εκπαίδευσης και αποκατάστασης σε ανάπηρα παιδιά. Οι εθελοντικοί φορείς αυτοί συνήθως είναι φιланθρωπικά σωματεία

Οι προϋποθέσεις σύστασης, οι προδιαγραφές λειτουργίας και ο τρόπος παροχής κάθε είδους υπηρεσιών πρόνοιας εκ μέρους των μη κερδοσκοπικών φορέων πρόνοιας του ιδιωτικού τομέα, ρυθμίζονται με αντίστοιχες νομοθετικές ρυθμίσεις που καταρτίζει το Υπουργείο του Τομέα της Κοινωνικής Πρόνοιας. Οι φορείς που εγκρίνονται να λειτουργούν ως εθελοντικές μη κερδοσκοπικές υπηρεσίες πρόνοιας εγγράφονται στο Εθνικό Μητρώο των ΜΚΟ του Υπουργείου του Τομέα Κοινωνικής Πρόνοιας όπως καθιερώθηκε πρόσφατα.

ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ Νο.4.3)**ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ
ΙΕΡΑΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΑΘΗΝΩΝ****ΙΔΡΥΜΑΤΑ ΙΕΡΑΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ**

1. Γενικό Φιλόπρωχο Ταμείο
2. Ορφανοτροφείο Βουλαγμένης
3. Κέντρο Αποκατάστασης
δυσπροσαρμόστων ατόμων «Η Δάμαρις»
4. Στέγη Γερόντων Φιλόπρωχου Ταμείου
Αγίας Παρασκευής
5. Στέγη Κατάκοιτων Γερόντων
6. Κέντρα Ενοριακής Αγάπης (55)
7. Ομάδες Ελευθέρως Διαβιούντων
Γερόντων
8. Στέγες Πρόνοιας Γερόντων (12)
9. Παιδικές Μαντολινάτες

Οι μη κερδοσκοπικοί φορείς μπορούν να παρέχουν υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας μόνοι τους ή σε συνεργασία με άλλους ιδιωτικούς ή διεθνείς φορείς ή υπηρεσίες του δημοσίου για τις οποίες χρηματοδοτούνται από τον κοινωνικό προϋπολογισμό. Η ανάπτυξη του εθελοντισμού συμβάλλει καθοριστικά στην ποιότητα ζωής των πολιτών κάθε κοινωνίας όπως και στην διαμόρφωση ισχυρής κοινωνικής συνοχής και αλληλεγγύης. Τις πρώτες μορφές εθελοντικής δράσης τις συναντάμε στην αρχαιότητα. Στις πρωτοχριστιανικές κοινότητες η φιλανθρωπία, δηλαδή, η αγάπη για τον άνθρωπο, ήταν το κίνητρο και η φιλοσοφία της αναγνώρισης των αναγκών του συνανθρώπου και της ανάπτυξης διαφόρων μορφών αλληλεγγύης.

Στην οργανωμένη φιλανθρωπία που εκφράστηκε στο Βυζάντιο, όπου η εθελοντική προσφορά απετέλεσε κύριο παράγοντα ανάπτυξης της ιδρυματικής κοινωνικής προστασίας, σημαντικό ρόλο είχε η εκκλησία (νοσοκομεία, πτωχοκομεία, κ.ά).

Με την δημιουργία του σύγχρονου Ελληνικού Κράτους η εκκλησία συνέχισε να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην παροχή εθελοντικών υπηρεσιών πρόνοιας. Στο σχεδιάγραμμα 4.3 παρουσιάζεται η δομή των υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών. Το κράτος προσπάθησε με περιορισμένους πόρους να καλύψει τις τεράστιες κοινωνικές ανάγκες. Ταυτόχρονα δραστηριοποιήθηκαν οι εθνικοί ευεργέτες που χρηματοδότησαν υπηρεσίες πρόνοιας. Στις αξίες του χριστιανισμού στην συνέχεια προστέθηκαν οι ιδέες του Διαφωτισμού και η φιλανθρωπία συνδέεται με τα δικαιώματα του ανθρώπου. Στη συνέχεια και μέχρι σήμερα υπήρξε ραγδαία αριθμητική αύξηση των εθελοντικών φορέων σε ποικίλους τομείς της κοινωνικής πρόνοιας, χωρίς όμως να έχουν ενταχθεί σε κάποιο επιμέλδου σχεδιασμό, για να υπάρξει αντιστοίχιση με τις κοινωνικές ανάγκες και χωρίς συστηματικό έλεγχο, εποπτεία και στήριξη.

Η συμβολή των εθελοντικών οργανώσεων διαχρονικά, υπήρξε καθοριστικά σημαντική για την στήριξη και επιβίωση των ανθρώπων που βρέθηκαν σε κατάσταση ανάγκης. Σε αρκετές περιπτώσεις ήταν και είναι η μοναδική πηγή προσφοράς κοινωνικής βοήθειας. Σε ορισμένες όμως περιπτώσεις, στο παρελθόν, οι εθελοντικές οργανώσεις έγιναν αντικείμενο εκμετάλλευσης για αλλότριους σκοπούς, όπως και γενικότερα ο τομέας της Κοινωνικής Πρόνοιας.

Οι **σύγχρονες τάσεις** για το εθελοντικό κίνημα συγκλίνουν στην αναγκαιότητα προώθησης:

- πολιτικών κοινωνικής ευαισθητοποίησης και διαπαιδαγώγησης του πληθυσμού από την παιδική ηλικία που αφυπνίζουν στάσεις και συμπεριφορές κοινωνικής αλληλεγγύης

- νομοθεσιών που καθιερώνουν ενιαία την οργάνωση των εθελοντικών φορέων, και τον τρόπο συντονισμού, εποπτείας, ελέγχου, χρηματοδότησης, στήριξης και αξιολόγησης τους
- πρωτοβουλιών αυτο-οργάνωσης και αυτο-βοήθειας των πολιτών
- μέτρων αξιοποίησης των εθελοντικών οργανώσεων στα πλαίσια του εθνικού συστήματος κοινωνικής πρόνοιας και ηθικής αναγνώρισης του έργου τους

Η πολιτεία σε αναγνώριση της σπουδαιότητας της έκφρασης κοινωνικής αλληλεγγύης καθιέρωσε την **5η Δεκεμβρίου** κάθε έτους ως επίσημη ημέρα εορτασμού του εθελοντισμού.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Οι υπηρεσίες πρόνοιας του ιδιωτικού τομέα συστήνονται από ιδιώτες σύμφωνα με τις προβλεπόμενες προδιαγραφές κατασκευής και προϋποθέσεις λειτουργίας από τις ισχύουσες διατάξεις. Οι υπηρεσίες αυτές διακρίνονται, ανάλογα με το σκοπό ίδρυσης, σε κερδοσκοπικές επιχειρήσεις και σε μη κερδοσκοπικούς φορείς. Οι μη κερδοσκοπικοί φορείς έχουν εθελοντικό χαρακτήρα και ανήκουν σε αυτούς οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί, φιλανθρωπικά σωματεία ή ιδρύματα, εκκλησιαστικά ιδρύματα, παραρτήματα διεθνών οργανισμών, σύλλογοι κοινωνικής αλληλεγγύης, μη κερδοσκοπικές εταιρείες επιστημονικού ή κοινωφελούς χαρακτήρα.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Γράψτε τις δυο κύριες κατηγορίες των υπηρεσιών πρόνοιας του ιδιωτικού τομέα σύμφωνα με τον κεντρικό σκοπό δίνοντας αντίστοιχα παραδείγματα.
2. Ποιες είναι οι αναγκαιότητες για την ανάπτυξη του εθελοντισμού σύμφωνα με τις σύγχρονες τάσεις;

4.5 Δομή, Αρμοδιότητες και Λειτουργία του Υπουργείου Κοινωνικής Πρόνοιας και των Περιφερειακών Διοικήσεων

4.5.1 Δομή, αρμοδιότητες και λειτουργία του Υπουργείου του Τομέα Κοινωνικής Πρόνοιας

Το Υπουργείο του Τομέα Κοινωνικής Πρόνοιας, όπως ήδη αναφέρθηκε, αποτελεί κεντρική επιτελική υπηρεσία και έχει ως αποστολή την άσκηση της κοινωνικής πολιτικής για τον τομέα του. Στο πίνακα 4.4 παρουσιάζονται οι νομοθετικά εξουσιοδοτημένες αρμοδιότητες του Υπουργείου του Τομέα της Πρόνοιας.

ΠΙΝΑΚΑΣ Νο.4.4)

ΟΙ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

- Η προαγωγή, προστασία, διατήρηση και αποκατάσταση της κοινωνικής ευεξίας του ατόμου και του κοινωνικού συνόλου.
- Η ισότητα στην παροχή του υψηλότερου δυνατού επιπέδου υπηρεσιών και αγαθών πρόνοιας στο κοινωνικό σύνολο και ανάλογα με τις ανάγκες του κάθε ατόμου.
- Η προστασία των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων κατά την παροχή των υπηρεσιών πρόνοιας.
- Η λήψη μέτρων για την προαγωγή της καλύτερης δυνατής ποιότητας ζωής.
- Ο καθορισμός, η εκπαίδευση, ο έλεγχος και η προαγωγή των επαγγελματιών πρόνοιας.
- Η ενημέρωση του κοινωνικού συνόλου για την αποφυγή και αντιμετώπιση των αναπηριών και των διαδικασιών επανένταξης των ατόμων στο κοινωνικό σύνολο.

α. Διάρθρωση υπηρεσιών του Υπουργείου του Τομέα Κοινωνικής Πρόνοιας.

Το οργανωτικό σχήμα των κεντρικών του υπηρεσιών διαρθρώνεται σύμφωνα με τις αρμοδιότητες και την ανάλογη ανάπτυξη των υπηρεσιακών διοικητικών διαβαθμίσεων του δημόσιου τομέα οι οποίες είναι: Γενική Διεύθυνση, Διεύθυνση, Τμήμα και Γραφείο.

Το πλαίσιο του οργανωτικού σχήματος ονομάζεται **οργανισμός** και περιλαμβάνει τη δομή, τις αρμοδιότητες, την στελέχωση και θέματα σχετικά με την λειτουργία των υπηρεσιών. Σύμφωνα με τις τελευταίες ρυθμίσεις, η **δομή** των υπηρεσιών του Υπουργείου του Τομέα Κοινωνικής Πρόνοιας (ο πρόσφατος τίτλος του είναι Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας) διακρίνεται στις παρακάτω διευθύνσεις:

- Γενική Διεύθυνση Πρόνοιας
- Διεύθυνση Προστασίας Οικογένειας
- Διεύθυνση Κοινωνικής Αντίληψης και Αλληλεγγύης
- Διεύθυνση Προστασίας Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες

Η αναλυτική διάρθρωση των υπηρεσιών του Υπουργείου του Τομέα Κοινωνικής Πρόνοιας παρουσιάζεται στον πίνακα 4.5 και σε σχηματική παρουσίαση περιέχεται στο σχεδιάγραμμα 4.6.

β. Οι αρμοδιότητες των κεντρικών υπηρεσιών του Υπουργείου του Τομέα Κοινωνικής Πρόνοιας.

Οι αρμοδιότητες των υπηρεσιών του Υπουργείου του Τομέα της Κοινωνικής Πρόνοιας διακρίνονται σύμφωνα με τις Διευθύνσεις. Συνοπτικά στις αρμοδιότητες των Διευθύνσεων περιλαμβάνονται:

- Γενική Διεύθυνση

Ο συντονισμός της δράσης των επί μέρους υπηρεσιακών μονάδων από τις οποίες συγκροτείται το Υπουργείο, και η προώθηση της μεθοδικότερης, ουσιαστικότερης και αποτελεσματικότερης εκτέλεσης του έργου των υπηρεσιών του Υπουργείου.

- Διεύθυνση Προστασίας Οικογένειας

Η Διεύθυνση Προστασίας της Οικογένειας είναι μία από τις τρεις επιτελικές Διευθύνσεις του Υπουργείου του Τομέα της Κοινωνικής Πρόνοιας. Οι αρμοδιότητές της είναι ο σχεδιασμός, η μελέτη και η προώθηση πολιτικής, μέτρων, υπηρεσιών και προγραμμάτων προστασίας και στήριξης της οικογένειας για την εξασφάλιση των πλέον ευνοϊκών όρων και προϋποθέσεων της λειτουργίας της.

Η αρμονική λειτουργία της οικογένειας εξασφαλίζει την ευημερία των μελών της, που σημαίνει ικανοποίηση των αναγκών τους και απρόσκοπτη ανάπτυξη. Επίσης, εποπτεύει την εύρυθμο λειτουργία των υπηρεσιών και προγραμμάτων που απευθύνονται στην οικογένεια από τους διάφορους φορείς πρόνοιας.

ΠΙΝΑΚΑΣ Νο.4.5)

ΔΟΜΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΟΜΕΑΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

- Γενική Διεύθυνση Πρόνοιας.
- Διεύθυνση Προστασίας Οικογένειας.
 - ⇒ Τμήμα Οικογένειας και Δημογραφικής Πολιτικής
 - ⇒ Τμήμα Προστασίας Παιδιών και Εφήβων
 - ⇒ Τμήμα Προστασίας Ηλικιωμένων
- Διεύθυνση Κοινωνικής Αντίληψης και Αλληλεγγύης
 - ⇒ Τμήμα Προστασίας Ευπαθών Ομάδων
 - ⇒ Τμήμα Κοινωνικής Προστασίας
 - ⇒ Τμήμα Εθελοντισμού και Πιστοποίησης Φορέων
- Διεύθυνση Προστασίας Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες
 - ⇒ Τμήμα Οργάνωσης και λειτουργίας δομών και προγραμμάτων ανοικτής κοινωνικής φροντίδας και αποκατάστασης.
 - ⇒ Τμήμα Οργάνωσης και λειτουργίας δομών και προγραμμάτων αυξημένης φροντίδας
- Αυτοτελές Τμήμα Προσωπικού φορέων του Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Φροντίδας

- Διεύθυνση Κοινωνικής Αντίληψης και Αλληλεγγύης

Η Διεύθυνση Κοινωνικής Αντίληψης και Αλληλεγγύης έχει αρμοδιότητες σχετικές με την μελέτη, το σχεδιασμό και την προώθηση πολιτικών, μέτρων, υπηρεσιών και προγραμμάτων αντιμετώπισης καταστάσεων φτώχειας, εκτάκτων αναγκών και ευπαθών πληθυσμιακών ομάδων. Επίσης είναι αρμόδια για την πιστοποίηση και το συντονισμό των εθελοντικών φορέων όπως και για τον καθορισμό των προδιαγραφών άσκησης της κοινωνικής εργασίας και του επαγγέλματος του κοινωνικού λειτουργού.

- Διεύθυνση Προστασίας Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες

Οι αρμοδιότητες της Διεύθυνσης είναι ο σχεδιασμός, η μελέτη και η προώθηση πολιτικών μέτρων, υπηρεσιών και προγραμμάτων κοινωνικής προστασίας και φροντίδας ατόμων με αναπηρίες. Στις αρμοδιότητες περιλαμβάνεται και ο καθορισμός των προϋποθέσεων λειτουργίας των υπηρεσιών του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα που ικανοποιούν σχετικές ανάγκες τους. Παράδειγμα, είναι τα Κέντρα Ημερήσιας Φροντίδας, τα Κέντρα Ημιαυτόνομης ή Προστατευμένης Διαβίωσης, κ.ά.)

Επίσης, στις αρμοδιότητες της Διεύθυνσης Προστασίας Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες περιέχεται ο καθορισμός και οι προϋποθέσεις των επιδομάτων που χορηγούνται, η τήρηση στατιστικών στοιχείων των επιδοτούμενων ατόμων, και η φροντίδα παρακολούθησης και προώθησης της εφαρμογής των αποφάσεων, συμβάσεων και συστάσεων από τους διεθνείς οργανισμούς για θέματα που αφορούν τα άτομα με αναπηρίες και κυρίως αυτά που αφορούν τα δικαιώματά τους για ισότητα, ίσες ευκαιρίες, κοινωνική ένταξη, καθώς και άρση του κοινωνικού αποκλεισμού και της περιθωριοποίησης.

- Αυτοτελές Τμήμα Προσωπικού φορέων του Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Φροντίδας.

Εδώ γίνεται ο προγραμματισμός των αναγκών σε ανθρώπινο δυναμικό των εποπτευόμενων φορέων πρόνοιας από το Υπουργείο που ανήκουν στο Εθνικό Σύστημα Κοινωνικής Φροντίδας (ΕΣΥΚΦ) και η εξασφάλιση των αναγκαίων μέσων, τροποποιήσεων και αλλαγών για την εύρυθμη λειτουργία τους.

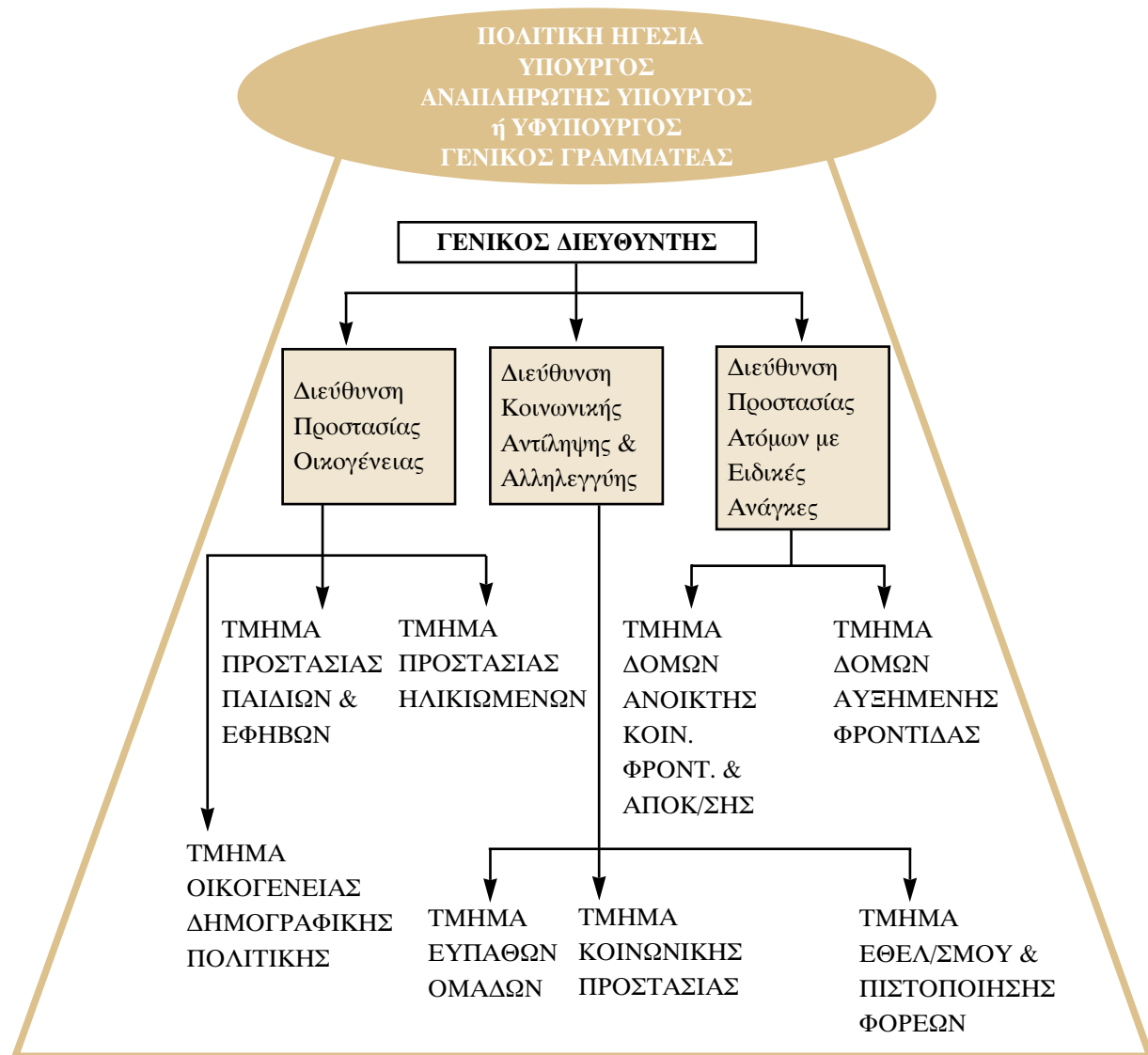
γ. Λειτουργία των υπηρεσιών του Υπουργείου του Τομέα Κοινωνικής Πρόνοιας.

Τη λειτουργία των υπηρεσιών ρυθμίζουν γενικές νομοθετικές διατάξεις οι οποίες ισχύουν γενικότερα για τις υπηρεσίες του δημοσίου τομέα αλλά και ειδικές, αποκλειστικά για το συγκεκριμένο Τομέα της Πρόνοιας. Η ιεραρχία της διοίκησης ακολουθεί το παραδοσιακό πυραμιδικό σχήμα. (βλέπε σχεδιάγραμμα 4.6).

Σε κάθε διοικητική βαθμίδα προΐσταται ένας/μία υπάλληλος με τα προσόντα που προβλέπουν οι σχετικές νομοθετικές διατάξεις ο οποίος/α έχει αξιολογηθεί από τα αρμόδια υπηρεσιακά όργανα. Η στελέχωση των υπηρεσιών είναι διεπιστημονική, με αριθμητική υπεροχή στους διοικητικούς υπαλλήλους (δηλαδή αποφοίτων Λυκείου ή πτυχιούχων Πανεπιστημίων των κατευθύνσεων οικονομικού και διοικητικού) και έχει τεράστιες ελλείψεις σε στελέχη των κοινωνικών επιστημών και ιδιαίτερα εξειδικευμένων στην Κοινωνική Πρόνοια.

ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ Νο.4.6

**ΣΧΗΜΑΤΙΚΗ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΘΡΩΣΗΣ
ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ**

Η πολιτική ηγεσία του Υπουργείου που ορίζεται με απόφαση του εκάστοτε Πρωθυπουργού της Ελλάδος προΐσταται του συνόλου των υπηρεσιών. Τα πολιτικά πρόσωπα είναι ανακλητά, δηλαδή παραμένουν προσωρινά για την συγκεκριμένη περίοδο για την οποία ορίζονται από τον εκάστοτε Πρωθυπουργό σε αντίθεση με τους υπαλλήλους που είναι μόνιμοι δημόσιοι υπάλληλοι. Οι θέσεις της πολιτικής ηγεσίας διακρίνονται σε Υπουργούς, Αναπληρωτές Υπουργούς, Υφυπουργούς και Γενικούς ή Ειδικούς Γραμματείς.

Στα πλαίσια της κοινωνικής συμμετοχής των ενδιαφερομένων και των επιστημόνων στη διαμόρφωση της πολιτικής του Τομέα Κοινωνικής Πρόνοιας, λειτουργεί το Εθνικό Συμβούλιο Κοινωνικής Φροντίδας (ΕΣΥΚΦ). Συμμετέχουν εκπρόσωποι κοινωνικών και επιστημονικών φορέων και στελέχη του Υπουργείου με θητεία. Για τις ανάγκες εκτέλεσης του έργου του συστήνει ειδικές επιτροπές. Ο ρόλος του είναι συμβουλευτικός και γνωμοδοτικός προς την πολιτική ηγεσία του Υπουργείου.

4.5.2 Δομή, αρμοδιότητες και λειτουργία των υπηρεσιών πρόνοιας των Περιφερειακών Διοικήσεων

Όπως ήδη αναφέρθηκε, οι Περιφερειακές Διοικήσεις αποτελούν την επόμενη διοικητική βαθμίδα υπό τα Υπουργεία, μια αποκεντρωμένη μορφή των κεντρικών κρατικών υπηρεσιών σε γεωγραφική αναλογία περιφέρειας. Επομένως οι Περιφερειακές Διοικήσεις εκπροσωπούν το κεντρικό κράτος σε κάθε μία από τις δεκατρείς γεωγραφικές περιφέρειες και επιδιώκουν τον εξορθολογισμό των υπηρεσιών και των οικονομικών τους.

Στις υπηρεσίες της Περιφερειακής Διοίκησης προΐσταται εκπρόσωπος της πολιτικής ηγεσίας, ανακλητό πρόσωπο, που καλείται Γενικός Γραμματέας Περιφέρειας. Οι υπάλληλοι της Περιφερειακής Διοίκησης είναι μόνιμοι δημόσιοι υπάλληλοι.

Η Περιφερειακή Διοίκηση οργανωτικά διαρθρώνεται σε διευθύνσεις και τμήματα που αντιστοιχούν στο αντικείμενο κάθε Υπουργείου και μεταξύ άλλων και του Τομέα Κοινωνικής Πρόνοιας. Οι υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας της Περιφερειακής Διοίκησης έχουν τις ίδιες αρμοδιότητες με αυτές των υπηρεσιών του Υπουργείου στα όρια της περιφέρειας, με στόχο να διευκολύνουν τον συντονισμό, την επικοινωνία και τη συνεργασία των κεντρικών και των περιφερειακών υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας, καθώς και να ελέγχουν, να παρακολουθούν και να αξιολογούν την ανάπτυξη, λειτουργία και αποτελεσματικότητα των εποπτευόμενων φορέων.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Το Υπουργείο του Τομέα της Κοινωνικής Πρόνοιας είναι νομοθετικά εξουσιοδοτημένο να ασκεί την κοινωνική πολιτική για την κοινωνική ευημερία του συνόλου των πολιτών, με προτεραιότητα την προστασία των ευπαθών προσώπων και ομάδων. Η προώθηση του έργου αυτού γίνεται από τις κεντρικές επιτελικές υπηρεσίες του Υπουργείου. Οι Περιφερειακές Διοικήσεις αποτελούν τις αποκεντρωμένες επιτελικές υπηρεσίες των κεντρικών δημόσιων υπηρεσιών σε γεωγραφικό επίπεδο περιφέρειας και συμπεριλαμβάνουν υπηρεσίες πρόνοιας οι οποίες προωθούν το έργο του Υπουργείου του Τομέα Πρόνοιας.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Προσδιορίστε ποια είναι η κύρια αποστολή του Υπουργείου του Τομέα της Κοινωνικής Πρόνοιας.
2. Αναφέρατε την διάρθρωση του Υπουργείου Πρόνοιας σε επίπεδο Διευθύνσεων.
3. Περιγράψτε το κύριο έργο μίας από τις Διευθύνσεις του Υπουργείου Πρόνοιας.

4.6 Δομή, Αρμοδιότητες και Λειτουργία των Υπηρεσιών Κοινωνικής Πρόνοιας σε Νομαρχιακό και Τοπικό Επίπεδο

4.6.1 Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση αποτελεί το δεύτερο βαθμό της αυτοδιοίκησης. Είναι σχετικά νέος θεσμός, γιατί μέχρι πρόσφατα λειτουργούσε ως υπηρεσία του κεντρικού κράτους. Κυρίαρχος παράγοντας της εξέλιξης του θεσμού είναι ο βαθμός αποκέντρωσης που επιλέγει να εφαρμόζει το κεντρικό κράτος σε αρμοδιότητες και πόρους. Η σημασία του θεσμού ανάγεται στην αποτελεσματικότητα, που προκύπτει από την άμεση επαφή με τους πολίτες και από την άμεσα εκλεγόμενη Νομαρχιακή ηγεσία με τις ανάγκες και τα προβλήματα (άμεση γνώση, άμεση παρέμβαση, άμεσος έλεγχος, μεγιστοποίηση αξιοποίησης ανθρωπίνων και υλικών πόρων της κοινωνίας). Παρ' όλο που το περιεχόμενο του οργανισμού των Νομαρχιών είναι επιλογή του Νομαρχιακού Συμβουλίου με δυνατότητες αυτοσχεδιασμού, η πλειοψηφία τους έχει ακολουθήσει ένα κοινό οργανωτικό μοντέλο, προκειμένου να ανταποκριθεί στις δράσεις όλων των τομέων. Μεταξύ των διευθύνσεων και τμημάτων περιλαμβάνονται και αυτές της κοινωνικής πρόνοιας.

Οι υπηρεσίες της Νομαρχίας υπήρξαν από τις πρώτες κοινωνικές υπηρεσίες που αναπτύχθηκαν με μορφή δικτύου σε όλες τις γεωγραφικές περιοχές της Χώρας μας και θα μπορούσαν να έχουν αποτελέσει τη βάση ενός συστήματος κοινωνικής πρόνοιας. Λειτουργήσαν με ένα σημαντικό αριθμό κοινωνικών λειτουργών που σταδιακά μειώθηκε και, με την αύξηση του πληθυσμού, υπολείπεται αναλογικά των διεθνώς προβλεπομένων. Τα σημαντικότερα προγράμματα που εφάρμοσαν στο παρελθόν αλλά και διατήρησαν είναι τα διάφορα προγράμματα επιδοματικής πολιτικής, όσων τα δικαιούνται, σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις που ορίζουν οι εκάστοτε νομοθετικές διατάξεις. Παράδειγμα είναι, τα προγράμματα ή τα επιδόματα εκτάκτων αναγκών για όσους έχουν πληγεί από θεομηνίες ή άλλα έκτακτα γεγονότα, τα επιδόματα των οικονομικώς αδυνάτων, των αναπήρων, των πολυτέκνων, των απροστάτευτων παιδιών, αστέγων, των ανασφάλιστων, κ.ά. Ταυτόχρονα, στα πλαίσια του δυνατού παρείχαν συμβουλευτική βοήθεια σε όποιους πολίτες

ζητούσαν την συνδρομή τους και προστασία σε παιδιά, εφήβους, μητέρες, άτομα με ειδικές ανάγκες, κοινωνικά αποκλεισμένους ή σε ευπαθείς ομάδες.

Οι υπηρεσίες της Νομαρχίας κατά τα διεθνή πρότυπα και η εμπειρία των συστημάτων πρόνοιας προηγμένων χωρών αλλά και τα προβλεπόμενα στα γενικά εισαγωγικά άρθρα της ισχύουσας νομοθεσίας για το σύστημα πρόνοιας της Χώρας μας, θα έπρεπε να συγκροτούν το **δίκτυο των δευτεροβάθμιων κοινωνικών υπηρεσιών**. Δηλαδή των υπηρεσιών που περιλαμβάνουν την εκτέλεση μέτρων της κρατικής κοινωνικής πολιτικής (κυρίως παροχές) και την παροχή υπηρεσιών κοινωνικής προστασίας και φροντίδας σε άτομα ή ομάδες που βρίσκονται σε κίνδυνο και απαιτείται η απομάκρυνση από το φυσικό τους περιβάλλον ή απαιτούν ειδικό τεχνικό περιβάλλον με εξειδικευμένη υποστήριξη (ιδρύματα, θεραπευτικά προγράμματα, ξενώνες, κ.ά.). Σημαντική παράμετρος είναι σύνδεση που πρέπει να υπάρχει μεταξύ των υπηρεσιών πρόνοιας με τις υπηρεσίες του τομέα της υγείας και της κοινωνικής ασφάλισης και φυσικά η ανάπτυξη συνεργασίας για την από κοινού αποτελεσματικότερη βοήθεια του πολίτη.

Σε μια προοπτική αποκέντρωσης των υπηρεσιών θα πρέπει να ολοκληρωθεί το δίκτυο των αναγκαίων υπηρεσιών πρόνοιας με ποιοτική, γεωγραφική και πληθυσμιακή ισότιμη αντιστοιχία για την άρση των ποιοτικών, ποσοτικών και κοινωνικών ανισοτήτων. Αυτό σημαίνει διεύρυνση των αρμοδιοτήτων της Ν.Α. και αύξηση των πόρων ώστε να εξασφαλιστεί έγκαιρη και αποτελεσματικότερη παρέμβαση με στόχο την πρόληψη και ολοκληρωμένη αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων.

Σε μία τέτοια προοπτική οι ‘απο-συγκεντρωμένες’ αυτοτελείς υπηρεσίες πρόνοιας του δημόσιου τομέα σε κάθε νομό που παρέχουν δευτεροβάθμια κοινωνική φροντίδα, θα πρέπει να ενταχθούν στο δίκτυο υπηρεσιών της Ν.Α. υπό ενιαία διοίκηση, σχεδιασμό και επιστημονικό συντονισμό για αποτελεσματική λειτουργία (μείωση διοικητικού και λειτουργικού κόστους, μείωση γραφειοκρατικών και πολύπλοκων διαδικασιών), βελτίωση της ποιότητας (αξιολόγηση των αλλαγών, ανάπτυξη νέων προγραμμάτων που κρίνονται αναγκαία για το δίκτυο των Νομαρχιακών υπηρεσιών πρόνοιας, χρήση νέων μεθοδολογιών και τεχνικών) για την αποτελεσματικότερη εξυπηρέτηση του πολίτη.

4.6.2 Τοπική Αυτοδιοίκηση

Οι Δήμοι αποτελούν τον πρώτο βαθμό αυτοδιοίκησης του κράτους. Είναι παλαιότερος θεσμός από ότι η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση, αλλά αναπτύχθηκε «υπολειμ-

ματικά». Δηλαδή, δεν λειτούργησε με πλήρεις τις αρμοδιότητές του, δεδομένου ότι το κεντρικό κράτος καθυστέρησε τους ρυθμούς αποκέντρωσης και αυτοδιοίκησης. Ακόμη και σήμερα, παρ' όλο που προβλέπονται πλήθος αρμοδιοτήτων από τις ισχύουσες νομοθετικές διατάξεις, οι περισσότερες από αυτές είναι συντρέχουσες και όχι υποχρεωτικές και αποκλειστικές. Στην πραγματικότητα είναι ανενεργείς αρμοδιότητες, κυρίως λόγω έλλειψης πόρων. Μόνο υπέρ-πληθυσμαικοί Δήμοι αστικών περιοχών (όπως Αθήνας, Θεσ/κης, Πάτρας, κ.ά.) που διαθέτουν οικονομικούς πόρους έχουν αναπτύξει σχεδόν όλους τους τομείς των αρμοδιοτήτων τους. Το ίδιο συνέβη και με τις υπηρεσίες πρόνοιας, όπου μόνο μεγάλοι δήμοι είχαν αναπτύξει ορισμένες δραστηριότητες όπως Δημοτικά Βρεφοκομεία, Βρεφονηπιακούς Σταθμούς, Γηροκομεία, κ.ά.

Οι υπηρεσίες πρόνοιας στους Δήμους άρχισαν να εμφανίζονται τα τελευταία χρόνια με την μορφή αυτοτελών προγραμμάτων και όχι ολοκληρωμένων υπηρεσιών. Τα περισσότερα διαδεδωμένα προγράμματα στους Δήμους είναι τα Κέντρα Ανοικτής Περίθαλψης Ηλικιωμένων (ΚΑΠΗ), οι Βρεφικοί και Νηπιακοί Σταθμοί, και τα Κέντρα Νεότητας. Τα τελευταία χρόνια μεγάλος αριθμός Δήμων δημιουργεί **κεντρικές κοινωνικές υπηρεσίες ή οργανισμούς πρόνοιας** όπου εντάσσει όλες τις δραστηριότητες κοινωνικής πρόνοιας. Οι υπηρεσίες αυτές συνίστανται στην παροχή συμβουλευτικής βοήθειας στην οικογένεια και στο παιδί, ενημέρωση για τα δικαιώματα πρόνοιας, αξιοποίηση των προγραμμάτων κοινωνικής φροντίδας του Δήμου και διασύνδεση με το δίκτυο των υπαρχουσών υπηρεσιών πρόνοιας των άλλων φορέων του.

Σημαντική ανάπτυξη, τα τελευταία χρόνια στους Δήμους, έχουν τα προγράμματα των Βρεφικών και Παιδικών Σταθμών, της Βοήθειας στο Σπίτι για ηλικιωμένους και άτομα με αναπηρίες, των Κέντρων Ενημέρωσης και Πρόληψης για τα Ναρκωτικά, Προγραμμάτων ημερήσιας απασχόλησης παιδιών με αναπηρίες, κ.ά. Σε αρκετές περιπτώσεις, οι Δήμοι οργανώνουν υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας σε συνεργασία με γειτονικούς Δήμους ή άλλους φορείς του δημόσιου ή του ιδιωτικού τομέα. Οι υπηρεσίες αυτές ονομάζονται διαδημοτικές ή εταιρικές και διευκολύνουν τους Δήμους με μικρό πληθυσμό, να μοιραστούν τα έξοδα και ταυτόχρονα να εξυπηρετούνται οι δημότες τους.

Οι Δήμοι είναι ο καταλληλότερος χώρος ανάπτυξης και οργάνωσης του **εθελοντισμού**, δεδομένου ότι οι πολίτες ευαισθητοποιούνται από την αμεσότητα και την γεινίαση με τα πρόσωπα και τα προβλήματα, ενώ ταυτόχρονα εκφράζονται στο φυσικό τους περιβάλλον που συγκεντρώνει συνήθως το μέγιστο **κοινωνικό ενδιαφέρον**.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση αποτελεί σχετικά νέο θεσμό που κληρονόμησε την δομή και λειτουργία των Νομαρχιών ως αποκεντρωμένων υπηρεσιών της κεντρικής κρατικής διοίκησης. Μεταξύ των άλλων αντικειμένων συνεχίζει τη λειτουργία των υπηρεσιών πρόνοιας με έμφαση την παροχή επιδομάτων και την υγειονομική προστασία οικονομικώς αδυνάτων και ανασφάλιστων πολιτών. Θεωρητικά καλύπτει την δευτεροβάθμια κοινωνική φροντίδα, αλλά δεν έχει λειτουργική ή εποπτική δικαιοδοσία στα ιδρύματα του Νομού γιατί αυτά ανήκουν στην κεντρική διοίκηση του Τομέα Πρόνοιας. Η Τοπική Αυτοδιοίκηση (Τ.Α.) που θεωρητικά καλύπτει την πρωτοβάθμια κοινωνική φροντίδα αναπτύσσει αποσπασματικά και πολύμορφα υπηρεσίες πρόνοιας χωρίς ενιαίο εθνικό σχεδιασμό και κοινές προϋποθέσεις. Οι αρμοδιότητες της Τ.Α. για την κοινωνική πρόνοια είναι προαιρετικές και η ανάπτυξή τους εξαρτάται από ευκαιριακούς παράγοντες. Οι ελλείψεις στην ανάπτυξη και διάρθρωση της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας κοινωνικής φροντίδας αναδεικνύουν την έλλειψη ενιαίου ολοκληρωμένου εθνικού συστήματος πρόνοιας ή έστω δικτύου υπηρεσιών πρόνοιας με αποτέλεσμα την εμφάνιση ανισοτήτων και αποδυνάμωσης της αποτελεσματικότητας των υφισταμένων υπηρεσιών.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Περιγράψτε ποιες είναι οι κύριες υπηρεσίες που παρέχουν οι υπηρεσίες πρόνοιας της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης;
2. Αναφέρατε προγράμματα κοινωνικής πρόνοιας που εφαρμόζονται στην Τοπική Αυτοδιοίκηση.
3. Γράψτε τους λόγους καθυστέρησης της ανάπτυξης των υπηρεσιών πρόνοιας στην Τοπική Αυτοδιοίκηση.

4.7 Σύγχρονη ανάπτυξη και περιεχόμενο των Υπηρεσιών Κοινωνικής Πρόνοιας

Η σύγχρονη ανάπτυξη των Υπηρεσιών Κοινωνικής Πρόνοιας ακολουθεί ολοκληρωμένα **εθνικά συστήματα** με ενιαία διαβάθμιση και περιεχόμενο. Βασικά χαρακτηριστικά αυτών των εθνικών συστημάτων είναι η ισότιμη και πλήρης κάλυψη των κοινωνικών αναγκών των πολιτών, όπως και η αποκεντρωμένη και συμμετοχική τους λειτουργία.

Οι τομείς και υποδιαιρέσεις των τομέων των υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας διαμορφώνονται με συνδυασμό διαφόρων ειδικών ποιοτικών χαρακτηριστικών που καταγράφονται σε κάθε περιοχή, όπως είναι οι ηλικιακές ομάδες, οι κοινωνικοί ρόλοι, οι πολιτιστικές ιδιαιτερότητες, οι πληθυσμιακές ομάδες των προσώπων που απευθύνονται οι υπηρεσίες, καθώς και το είδος των κοινωνικών προβλημάτων που εμφανίζονται, ή η μεθοδολογία που εφαρμόζεται.

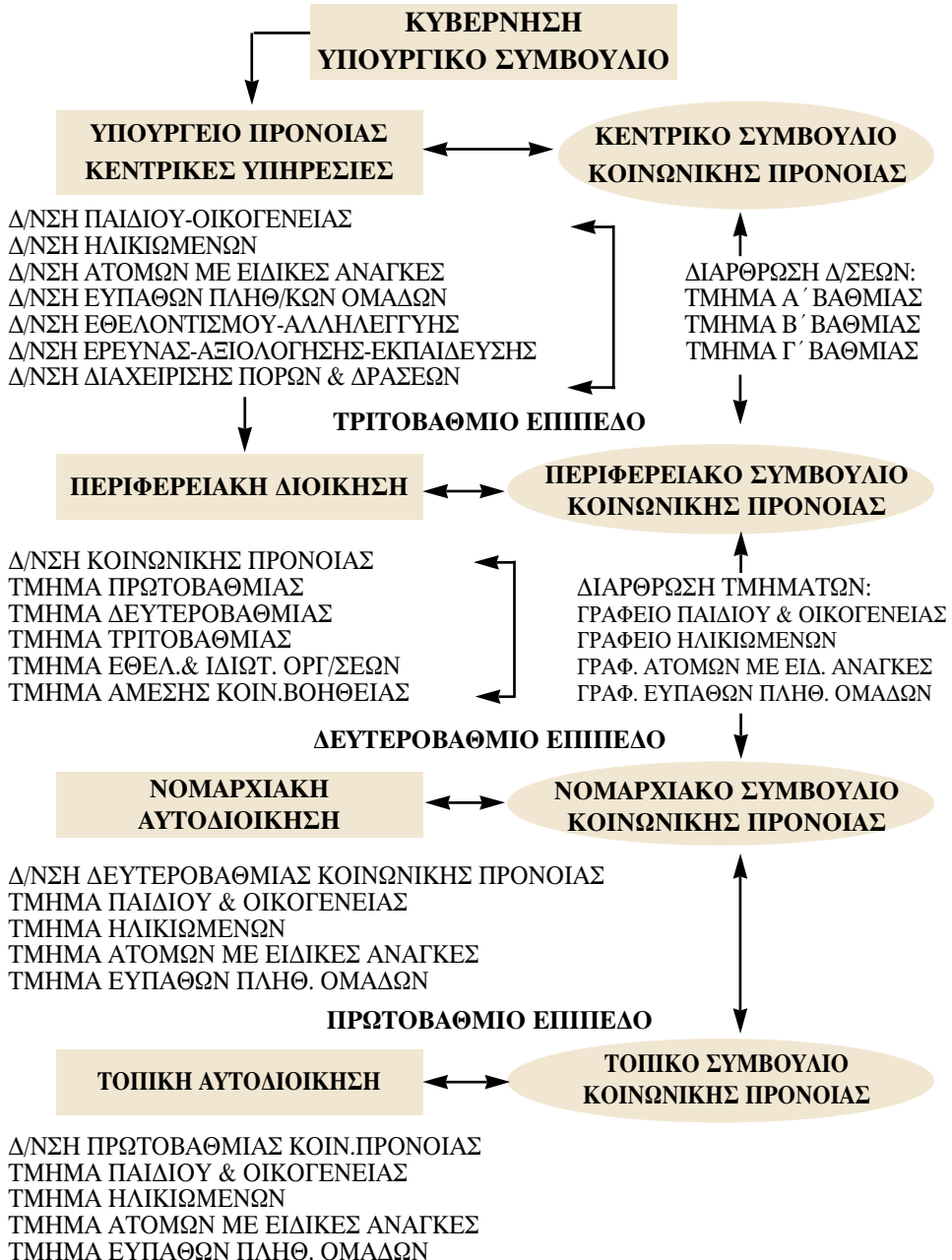
Επίσης, το περιεχόμενο των υπηρεσιών διαμορφώνεται από τα ποσοτικά πληθυσμιακά μεγέθη και τη γεωγραφική κατανομή, αντίστοιχα η ποικιλία των υπηρεσιών πρόνοιας εξαρτάται από τους κοινωνικούς δείκτες ζήτησης υπηρεσιών όπως προκύπτουν από τις επιστημονικές διαδικασίες καταγραφής και τεκμηρίωσης (έρευνες, στατιστική, απολογισμοί, κ.ά.).

Οι υπηρεσίες πρόνοιας, παρ' όλο που απαιτείται να έχουν τη μέγιστη αποκέντρωση, δεν κατόρθωσαν ούτε αυτό το μοντέλο να ακολουθήσουν. Αναπτύχθηκαν ελάχιστα μέσα στον κεντρικό μηχανισμό και ήταν ανύπαρκτες στον αποκεντρωμένο ή αυτοδιοικούμενο. Ταυτόχρονα, για να καλύψουν υπαρκτές κοινωνικές ανάγκες ή και άλλους σκοπούς, ανέπτυξαν αυτοτελή συγκεντρωτικό μηχανισμό διοίκησης για την διαχείριση των δημιουργούμενων υπηρεσιών πρόνοιας ή αυτοτελείς μονάδες που εποπτευόντουσαν από τις κεντρικές υπηρεσίες.

Η ανάπτυξη ενός ενιαίου ολοκληρωμένου εθνικού συστήματος πρόνοιας απαιτεί την ύπαρξη ενιαίων προδιαγραφών που να υλοποιούν τα εθνικά προγράμματα και να εξασφαλίσουν ποιοτικά και ποσοτικά ισότιμες υπηρεσίες σε όλους τους πολίτες ανεξαρτήτως διαμονής ή άλλων διακρίσεων και με βασικό κριτήριο τις κοινωνικές ανάγκες και την δυνατότητα επαρκούς ικανοποίησής τους. Ένα παράδειγμα ανάπτυξης με τις παραπάνω προϋποθέσεις παρουσιάζεται στο πίνακα 4.7.

ΠΙΝΑΚΑΣ Νο.4.7

**ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΠΡΟΝΟΙΑΣ «ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ»**

Σύμφωνα με το αναπτυξιακό πρότυπο, οι υπηρεσίες πρόνοιας στο αναπτυξιακό μοντέλο εντάσσονται στην βαθμίδα κοινωνικής φροντίδας που αντιστοιχούν και στην ανάλογη διοικητική βαθμίδα. Δηλαδή, η πρωτοβάθμια κοινωνική πρόνοια στην Τ.Α., η δευτεροβάθμια στην Ν.Α. και η τριτοβάθμια στην Περιφερειακή Διοίκηση.

Σε πρόσφατες νομοθετικές ρυθμίσεις του Υπουργείου του Τομέα της Κοινωνικής Πρόνοιας ορίστηκε, ότι τα **Εθνικά Προγράμματα** τα οποία καταρτίζουν και υλοποιούν οι φορείς του Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Φροντίδας καλύπτουν τους τομείς:

- 1) **Οικογένεια, Παιδί και Νεότητα**
- 2) **Ηλικιωμένοι**
- 3) **Άτομα με Εδικές Ανάγκες**
- 4) **Ευπαθείς Πληθυσμιακές Ομάδες**

Η παραπάνω ταξινόμηση είναι ενδεικτική για την διάρθρωση και το περιεχόμενο των τομέων κοινωνικής πρόνοιας και προσδιορίζει τις προτεραιότητές της. Ανάλογος είναι και ο κλασικός τρόπος ταξινόμησης διεθνώς των τομέων κοινωνικής πρόνοιας

Ο κάθε τομέας της κοινωνικής πρόνοιας πρέπει να περιλαμβάνει αντίστοιχες υπηρεσίες, πολιτικές, μέτρα και προγράμματα που μπορούν να αναπτυχθούν σε ένα εθνικό σύστημα κοινωνικής πρόνοιας. Στην συνέχεια ακολουθεί επιγραμματική αναφορά στις απαραίτητες υπηρεσίες, πολιτικές, μέτρα και προγράμματα κοινωνικής πρόνοιας κατά τομέα όπως αυτοί ορίζονται από τα εθνικά προγράμματα.

4.7.1 Κοινωνική Προστασία Οικογένειας

- Οικογενειακός Προγραμματισμός και Προ-γεννητικός έλεγχος.
- Μέτρα προστασίας της μητρότητας (περι-γεννητική φροντίδα, διευκολύνσεις κύησης, λοχείας και ανατροφής βρέφους).
- Ιατρο-παιδαγωγικά Κέντρα (για την έγκαιρη διάγνωση προβλημάτων συμπεριφοράς, εκπαίδευσης και ανάπτυξης των παιδιών, την παρακολούθηση, θεραπεία και αποκατάστασή τους, κ.ά.).
- Συμβουλευτικά Κέντρα Οικογένειας (για στήριξη των ζευγαριών ή των οικογενειών σε περιόδους έντασης ή κρίσης, την ενημέρωσή τους για τα δικαιώματα από την πρόνοια ή άλλες πηγές, κ.ά.).

- Βρεφικοί και Νηπιακοί Σταθμοί και μέτρα διευκόλυνσης των γονικών υποχρεώσεων (γονικές άδειες για ασθενείς παιδιά, παρακολούθηση σχολικής εξέλιξης, υγειονομικές πράξεις, φροντίδας βρέφους, κ.ά.).
- Μέτρα αρωγής για την αντιμετώπιση των βασικών αναγκών επιβίωσης της οικογένειας (κατώτατο όριο φτώχειας, στέγαση, κ.ά.), των εκτάκτων αναγκών λόγω απρόβλεπτων συνθηκών (θεομηνίες, καταστροφές, θάνατος, ασθένεια, ανεργία, κ.ά.) καθώς και των οικογενειών με πολλά παιδιά (πολύτεκνοι).

4.7.2 Κοινωνική προστασία παιδιών, εφήβων και νέων

- Προστασία παιδιών χωρίς οικογένεια ή με ακατάλληλη οικογένεια (ορφανά, εγκαταλειμμένα, κακοποιημένα, κ.ά.).
- Υποκατάστατες μορφές βιολογικής οικογένειας (υιοθεσία, αναδοχή και τεχνητή οικογένεια).
- Προστασία εκτός οικογένειας (ιδρύματα βρεφών, παιδιών ή εφήβων, φιλοξενία σε ξενώνες και μαθητικές εστίες, θεραπευτικές μονάδες, κοινωνικά διαμερίσματα, κ.ά.).
- Συμβουλευτικά και Ενημερωτικά Κέντρα Νέων (για θέματα προσωπικών δυσκολιών, διαπροσωπικών σχέσεων, διαχείριση κρίσεων και για ευκαιρίες ψυχαγωγίας, εκπαίδευσης και εργασίας, σύγχρονα κοινωνικά προβλήματα, AIDS, ναρκωτικά, κ.ά.).
- Σχολικές Κοινωνικές Υπηρεσίες σε κάθε εκπαιδευτική βαθμίδα (για την υποστήριξη της εκπαιδευτικής και κοινωνικής εξέλιξης των παιδιών, τη διαχείριση συγκρούσεων, την πρόληψη και έγκαιρη παρέμβαση σε περιπτώσεις κακοποίησης, την σύνδεση σχολείου και οικογένειας, κ.ά.). Στη χώρα μας δεν λειτουργούν σχολικές κοινωνικές υπηρεσίες, παρά μόνο σε ελάχιστα Ιδιωτικά Σχολεία και Πανεπιστημιακά Ιδρύματα.
- Συνοικιακά Κέντρα Νεότητας (αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου, την κοινωνικοποίηση και κοινωνική δραστηριοποίηση των νέων ανθρώπων, την δημιουργική απασχόληση και επικοινωνία, την έκφραση των ιδιαίτερων ενδιαφερόντων τους, την καλλιέργεια κοινωνικού ενδιαφέροντος και δράσεων κοινωνικής αλληλεγγύης, προσανατολισμός, κ.ά.).
- Ενημερωτικά, προληπτικά και θεραπευτικά ειδικά προγράμματα για διάφορα κοινωνικά προβλήματα (κακοποίηση, εξαρτήσεις, κρίσεις, AIDS, κ.ά.).

4.7.3 Προστασία ηλικιωμένων

- Συννοικιακά Κέντρα Φροντίδας Ηλικιωμένων [π.χ. Κέντρα Ημερήσιας Φροντίδας Ηλικιωμένων (Κ.Η.Φ.Η.), Κέντρα Ανοικτής Προστασίας Ηλικιωμένων (Κ.Α.Π.Η.), Λέσχες Φιλίας, Στέκια συγκέντρωσης, κ.ά.] για την κάλυψη των αναγκών επικοινωνίας, κοινωνικής συμμετοχής και για την αντιμετώπιση των ψυχосυναισθηματικών προβλημάτων μοναξιάς και γήρατος.
- Ιατρο-κοινωνικές υπηρεσίες (π.χ. ΚΑΠΗ, Δημοτικές Κοινωνικές και Ιατρικές Υπηρεσίες, Κέντρα Υγείας, κ.ά.) για την κάλυψη αυξημένων ιατρο-κοινωνικών αναγκών των ηλικιωμένων (παρακολούθηση χρόνιων παθήσεων, νοσηλευτικές πράξεις, εμβόλια, φυσική αποκατάσταση, κ.ά.).
- Προγράμματα βοήθειας στο σπίτι για ηλικιωμένους, μερικώς αυτοεξυπηρετούμενους, που στερούνται συγγενικής βοήθειας (για την κάλυψη των βασικών αναγκών και την αποφυγή ιδρυματικής φροντίδας). Για παράδειγμα, τα προγράμματα βοήθειας στο σπίτι των ΚΑΠΗ, το πρόγραμμα TELE-ALARM του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού, τα ενοριακά προγράμματα σίτισης της Εκκλησίας, τα εθελοντικά προγράμματα βοήθειας ή αλληλοβοήθειας των ηλικιωμένων, αλληλεγγύης των γενεών, κ.ά.).
- Μέτρα για την εξασφάλιση των βασικών αναγκών επιβίωσης (για τους ηλικιωμένους που ζούνε κάτω από το όριο της φτώχειας, δεν έχουν στέγη ή θέρμανση, είναι ανασφάλιστοι, αντιμετωπίζουν έκτακτες ανάγκες, κ.ά.).
- Ιδρυματική Φροντίδα Φιλοξενίας ή Περίθαλψης (σε Γηροκομεία, Στέγες Ηλικιωμένων, Μονάδες Φροντίδας Ηλικιωμένων, Ιδρύματα ή Θεραπευτήρια Χρόνιων Παθήσεων κ.ά. δημόσια, μη κερδοσκοπικά ή επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα) για ηλικιωμένους που δεν αυτοεξυπηρετούνται επαρκώς, ζούνε μόνοι τους, αντιμετωπίζουν χρόνιες παθήσεις που απαιτούν αυξημένη φροντίδα, αδυνατούν για διάφορους λόγους να συντηρήσουν τον εαυτό τους, κ.ά.

4.7.4 Κοινωνική Προστασία και Φροντίδα Ατόμων με Αναπηρίες

- Συμβουλευτικά Κέντρα για οικογένειες και μέλη με αναπηρίες (παροχή συμβουλευτικών και υποστηρικτικών υπηρεσιών στις οικογένειες με άτομα με αναπηρίες ή αντίστοιχες προσωπικές υπηρεσίες, ενημέρωση για δικαιώματα πρόνοιας και άλλες διευκολύνσεις, προώθηση της κοινωνικής ένταξης, συμμετοχής, ίσων ευκαιριών και της αυτόνομης διαβίωσης τους, δράσεις αποασυλοποίησης κ.ά.).

για τα άτομα με αναπηρίες στο βαθμό που αδυνατούν να αυτοεξυπηρετηθούν και χρήζουν ειδικών υπηρεσιών φροντίδας (προγράμματα βοήθειας στο σπίτι, ημιαυτόνομη διαβίωση σε ξενώνες ή κοινωνικά/θεραπευτικά διαμερίσματα, ιδρύματα φιλοξενίας, υιοθεσία, αναδοχή, τεχνητές οικογένειες κ.ά.).

4.7.5 Κοινωνική προστασία από κοινωνικό αποκλεισμό των ευπαθών πληθυσμιακών ομάδων

- Μέτρα και προγράμματα πρόληψης, αρωγής και αποκατάστασης των ατόμων ή ομάδων που περιέχονται σε καταστάσεις κοινωνικού αποκλεισμού (ευπαθείς ή ειδικές ομάδες πληθυσμού). Δηλαδή αυτών που ζουν προσωρινά ή για μεγάλη διάρκεια κάτω από το όριο της φτώχειας, είναι άνεργοι, δεν έχουν εισόδημα, δεν έχουν πρόσβαση στα κοινωνικά αγαθά ή συμμετοχή στην κοινωνική και πολιτιστική ζωή, στερούνται ίσων ευκαιριών, είναι αντικείμενο εκμετάλλευσης ή διακρίσεων, κ.ά..
- Μέτρα και παροχές στα άτομα που διαβιούν κάτω από το όριο της φτώχειας και για αυτά που έχουν πληγεί από έκτακτα γεγονότα και αντιμετωπίζουν πρόβλημα επιβίωσης. Επίσης ιατροφαρμακευτική και νοσοκομειακή περίθαλψη των ανασφαλιστών που βρίσκονται σε οικονομική αδυναμία.
- Προγράμματα κοινωνικής ένταξης και αποκατάστασης ατόμων και ομάδων ατόμων που βρίσκονται σε κατάσταση περιθωριοποίησης ή ανήκουν σε μειονότητες (πολιτισμικές, θρησκευτικές, κ.ά.).
- Προγράμματα άμεσης κοινωνικής βοήθειας για όσους βρίσκονται σε κατάσταση κρίσης ή εκτάκτων αναγκών για οποιοδήποτε λόγο. Πα-

ροχή άμεσης κοινωνικής βοήθειας με ταχεία παρέμβαση στο χώρο κρίσης ή με τηλεφωνική γραμμή ΣΟΣ. Προσφορά προσωρινής στέγης, σίτισης, ένδυσης, υγειονομικής καθαριότητας και φροντίδας, συμβουλευτικής ενημέρωσης και στήριξης και η ένταξη σε κατάλληλο πρόγραμμα θεραπείας και αποκατάστασης. Μέτρα ενίσχυσης και αποκατάστασης για πληγέντες από θεομηνίες και έκτακτες καταστροφές.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Η ανάπτυξη ενός ενιαίου ολοκληρωμένου εθνικού συστήματος πρόνοιας απαιτεί την ύπαρξη ενιαίων προδιαγραφών, που να υλοποιούν τα εθνικά προγράμματα και να εξασφαλίζουν ποιοτικά και ποσοτικά ισότιμες υπηρεσίες σε όλους τους πολίτες ανεξαρτήτως διαμονής ή άλλων διακρίσεων και με βασικό κριτήριο τις κοινωνικές ανάγκες και την δυνατότητα επαρκούς ικανοποίησης. Οι υπηρεσίες πρόνοιας πρέπει να ενταχθούν στην βαθμίδα κοινωνικής φροντίδας που αντιστοιχούν και να προσαρτηθούν στην αντίστοιχη διοικητική βαθμίδα.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποιους τομείς καλύπτουν τα εθνικά προγράμματα κοινωνικής πρόνοιας σύμφωνα με το πρόσφατο νόμο της πρόνοιας;
2. Επιλέξτε ένα τομέα κοινωνικής προστασίας και γράψτε επιγραμματικά τις υπηρεσίες πρόνοιας που πρέπει να περιλαμβάνει.
3. Περιγράψτε συνοπτικά ποιες είναι οι δυσκολίες ανάπτυξης μέχρι σήμερα ενός ενιαίου ολοκληρωμένου εθνικού συστήματος πρόνοιας και πώς αυτό θα γίνει;